

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА**

II МЕДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Декан II медичного факультету
Олександр КОЗЛОВ**

ПРОГРАМА

**циклу вторинної лікарської спеціалізації
за спеціальністю «Терапія»**

(для лікарів, які закінчили інтернатуру за однією з лікарських спеціальностей, крім спеціальностей стоматологічного, медико-профілактичного, медико-лабораторного, медико-психологічного профілю)

Програма циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Терапія» для лікарів, які закінчили інтернатуру за однією з лікарських спеціальностей, крім спеціальностей стоматологічного, медико-профілактичного, медико-лабораторного, медико-психологічного профілю. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
22 червня 2026 року. – 35 стор.

Керівник програми:

ЗЛАТКІНА Віра Владиславівна, доктор медичних наук, професор, професор ЗВО кафедри внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики II медичного факультету.

Розробники програми:

ЗЛАТКІНА Віра Владиславівна, доктор медичних наук, професор, професор ЗВО кафедри внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики II медичного факультету;

НЕСЕН Андрій Олексійович, доктор медичних наук, професор, професор ЗВО кафедри внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики II медичного факультету;

БРИНЗА Марія Сергіївна, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики II медичного факультету;

БІЛА Наталія Володимирівна, кандидат медичних наук, доцент, доцент ЗВО кафедри внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики II медичного факультету;

КОЛОМИЦЕВА Ірина Миколаївна, кандидат медичних наук, асистент кафедри внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики II медичного факультету;

ШОКАЛО Ірина Володимирівна, асистент кафедри внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики II медичного факультету;

САПРИЧОВА Лариса Володимирівна, асистент кафедри внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики II медичного факультету.

Програму циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Терапія» для лікарів, які закінчили інтернатуру за однією з лікарських спеціальностей, крім спеціальностей стоматологічного, медико-профілактичного, медико-лабораторного, медико-психологічного профілю, розглянуто та затверджено на засіданні методичної комісії II медичного факультету, протокол № 11 від 15.06.2026 р.

Програму циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Терапія» для лікарів, які закінчили інтернатуру за однією з лікарських спеціальностей, крім спеціальностей стоматологічного, медико-профілактичного, медико-лабораторного, медико-психологічного профілю, розглянуто та затверджено на засіданні Вченої ради II медичного факультету, протокол № 12 від 17.06.2026 р.

Програму циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Терапія» для лікарів, які закінчили інтернатуру за однією з лікарських спеціальностей, крім спеціальностей стоматологічного, медико-профілактичного, медико-лабораторного, медико-психологічного профілю, розглянуто та затверджено на засіданні Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, протокол № ... від 26.06.2026 р.

Термін дії програми циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Терапія» для лікарів, які закінчили інтернатуру за однією з лікарських спеціальностей, крім спеціальностей стоматологічного, медико-профілактичного, медико-лабораторного, медико-психологічного профілю, – **5 років** з моменту затвердження Вченою радою Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

ПЕРЕДМОВА

Безперервний професійний розвиток працівників сфери охорони здоров'я (далі – **безперервний професійний розвиток, БПР**) – безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей працівників сфери охорони здоров'я, що дає їм змогу підтримувати або підвищувати рівень професійної діяльності відповідно до потреб сфери охорони здоров'я.

Працівники сфери охорони здоров'я зобов'язані здійснювати БПР після:

- ✓ отримання документа про вищу освіту за спеціальностями 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 224 «Технології медичної діагностики та лікування», 225 «Медична психологія», 228 «Педіатрія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» та сертифікату лікаря-спеціаліста;
- ✓ отримання документу про вищу освіту за спеціальностями 223 «Медсестринство», 224 «Технології медичної діагностики та лікування», 227 «Терапія та реабілітація», 229 «Громадське здоров'я» галузі знань 22 «Охорона здоров'я»;
- ✓ отримання документу про вищу освіту за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» та сертифікату фармацевта / провізора-спеціаліста;
- ✓ отримання документа про вищу освіту, проходження післядипломної спеціалізації та отримання сертифікату спеціаліста за спеціальностями згідно з номенклатурою спеціальностей, затвердженою Міністерством охорони здоров'я України (далі – МОЗ);
- ✓ отримання документу про вищу освіту за спеціальностями згідно з номенклатурою спеціальностей, затвердженою МОЗ;
- ✓ отримання документа про фахову передвищу освіту за спеціальностями 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 223 «Медсестринство», 224 «Технології медичної діагностики та лікування», 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Провайдером заходів БПР є **Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна** (далі – Університет), а безпосередню координацію роботи у сфері післядипломної медичної освіти та БПР працівників сфери охорони здоров'я на II медичному факультеті здійснює **Центр післядипломної медичної освіти** (далі – ЦПМО), який керується у своїй діяльності наступними **нормативно-правовими актами**:

- ✓ [Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я](#), затверджене постановою Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я» від 14.07.2021 р. № 725;
- ✓ [Порядок проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650;
- ✓ [Перелік циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними \(провізорськими\) спеціальностями](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями» від 25.07.2023 р. № 1347;
- ✓ [Перелік циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112;
- ✓ [Порядком проведення атестації лікарів](#), затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2021 р. № 1752 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.10.2021 р. за № 1338/36960;

- ✓ [Технічного регламенту роботи системи](#), затвердженого наказом Державної організації «Центр тестування професійної компетентності фахівців з вищою освітою напрямів підготовки «Медицина» і «Фармація» при Міністерстві охорони здоров'я України» від 08.06.2022 р. № 01-03/14 та погодженого листом Міністерства охорони здоров'я України від 07.06.2022 р. № 22-04/12786/2-22;
- ✓ [Випуску 78 «Охорона здоров'я» Довідника кваліфікаційних характеристик професій](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 р. № 117, та вимог [професійних стандартів](#) працівників сфери охорони здоров'я (за наявності);
- ✓ низкою інших нормативно-правових документів ([Закон України про освіту](#); [Закон України про вищу освіту](#); [Закон України про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення](#); [Основи законодавства України про охорону здоров'я](#); [Закон України про систему громадського здоров'я](#); Порядок підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу, затверджений [постановою Кабінету міністрів України від 21.11.2012 р. № 1115](#); Положення про навчально-тренувальний відділ (центр) підготовки з надання медичної допомоги в екстремальних ситуаціях, затверджене [наказом Міністерства охорони здоров'я України від 02.03.2009 р. № 132](#); Стратегія людського розвитку, затверджена [Указом Президента України від 02.06.2021 р. № 225/2021](#) тощо);
- ✓ План освітніх заходів у сфері післядипломної медичної освіти та безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я, Статут, Положення про організацію освітнього процесу, Перелік платних освітніх та інших послуг, Стратегія розвитку, Правила внутрішнього розпорядку та інших регламентуючих документів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Цикли вторинної лікарської спеціалізації / стажування проводяться з метою присвоєння / підтвердження звання лікаря-спеціаліста за результатами атестації слухачів освітнього заходу на визначення рівня знань та практичних навичок. **Присвоєння звання лікаря-спеціаліста** відповідної лікарської спеціальності проводиться слухачу циклу спеціалізації, який вперше отримує цю спеціальність. **Підтвердження звання лікаря-спеціаліста** проводиться для лікарів, які вже мають цю лікарську спеціальність, але не працювали за нею більше 3-х років поспіль або з перервами. Цикли вторинної лікарської спеціалізації проводяться для відновлення права на професійну діяльність працівників сфери охорони здоров'я, які **своєчасно не пройшли атестацію або яким відмовлено в атестації** на присвоєння чи підтвердження професійної кваліфікації / рівня професійної кваліфікації за відповідною спеціальністю.

Лікарі, які своєчасно не пройшли атестацію на кваліфікаційну категорію, або яким відмовлено в атестації на присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії, не можуть займатися лікарською діяльністю за цією спеціальністю без попереднього проходження **стажування**. Процедури направлення, зарахування, навчання та атестації лікарів, які проходять стажування, регламентовано Порядком проведення атестації лікарів, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2021 р. № 1752 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.10.2021 р. за № 1338/36960.

Зарахування на цикли вторинної лікарської спеціалізації та стажування проводиться наказом по університету на підставі заяви особи, яка бажає навчатися на циклі спеціалізації / стажуванні. До зарахування особи, які бажають зарахуватися на цикл, мають надати повний перелік документів, укласти договір про надання платної освітньої послуги, заповнити **електронну особову картку слухача** (створюється фахівцями Центру на платформі Google), яка містить наступні дані:

- ✓ назва циклу;
- ✓ прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), дату народження слухача;
- ✓ найменування закладу вищої освіти, рік його закінчення, спеціальність;

- ✓ відомості про диплом, дата та номер диплому, дата видачі;
- ✓ посада та місце працевлаштування, населений пункт, область;
- ✓ науковий ступінь, вчене звання (за наявності).

Тривалість циклів вторинної лікарської спеціалізації регламентується [Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними \(провізорськими\) спеціальностями](#), затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.07.2023 р. № 1347. Для вступників на цикли вторинної лікарської спеціалізації, яким заплановано присвоєння звання лікаря-спеціаліста, для деяких циклів спеціалізації діють обмеження у розрізі наявної на час зарахування лікарської спеціальності, а для кожного циклу вторинної лікарської спеціалізації вище згаданим наказом регламентований можливий **контингент вступників**. **Тривалість стажування** встановлюється рішенням комісії з тестування, яке проводиться не пізніше ніж за 14 днів до початку стажування, при закладі вищої освіти та становить від 1 до 6 місяців.

Навчання на циклах вторинної лікарської спеціалізації / стажування проводиться **в очній, дистанційній та/або змішаній формі** за умови забезпечення опанування слухачами повного переліку теоретичних знань та практичних навичок, передбачених сертифікатною освітньою програмою, та передбачає теоретичну підготовку та відпрацювання практичних навичок.

Атестацію на визначення рівня знань та практичних навичок проводить **атестаційна комісія** у складі з трьох досвідчених науково-педагогічних працівників відповідної Каразінської школи післядипломної медичної освіти. **Склад комісії** затверджується на початку циклу наказом по університету. За результатами атестації лікар отримує **сертифікат**, форма якого затверджена додатком 2 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650.

За проходження циклів спеціалізації / стажування слухачам **нараховується 30 балів БПР за 1 місяць** навчання, але не більше мінімальної кількості балів, яка має бути підтверджена за річний період.

Не менше ніж за 5 днів до засідання атестаційної комісії слухач циклу вторинної лікарської спеціалізації / стажування подає комісії **наступні документи**:

- ✓ заява;
- ✓ атестаційний листок за формою, встановленою додатком 3 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650;
- ✓ копії диплому, сертифікату (-ів) лікаря-спеціаліста, свідоцтва (-в) про присвоєння кваліфікаційної категорії.

Рішенням атестаційної комісії у разі достатнього рівню володіння теоретичними знаннями та практичними навичками за спеціальністю циклу / стажування лікарю **присвоюється або підтверджується** звання лікаря-спеціаліста. У разі недостатнього рівню підготовки, наявності такого рівню володіння сучасними методами профілактики, діагностики, лікування і реабілітації, що може призвести до погіршення стану пацієнта або його смерті, рішенням комісії лікарю **відмовляють у присвоєнні / підтвердженні** звання лікаря-спеціаліста (в такому разі у відповідь на запит лікар отримує довідку про те, що прослухав цикл спеціалізації / стажування, але не був атестований). **Протокол атестації** затверджується наказом по університету в 10-денний термін.

Цикли спеціалізації для професіоналів у галузі охорони здоров'я та для професіоналів з вищою немедичною освітою, які працюють в системі охорони здоров'я, проводяться з метою присвоєння або підтвердження звання спеціаліста. Процедура провадження циклів регламентується [Порядком проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650, а перелік спеціальностей професіоналів з вищою немедичною освітою, які працюють в сфері охорони здоров'я, тривалість циклів спеціалізації та вимоги до контингенту слухачів встановлюються [Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою](#), затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112.

Зарахування на цикли спеціалізації / стажування проводиться наказом по університету. До зарахування **особи, які бажають зарахуватися на цикл / стажування, мають надати** повний перелік документів, укласти договір про надання платної освітньої послуги, заповнити **електронну особову картку слухача** (створюється фахівцями Центру на платформі Google), яка містить наступні дані:

- ✓ назва циклу;
- ✓ прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), дату народження слухача;
- ✓ найменування закладу вищої освіти, рік його закінчення, спеціальність;
- ✓ відомості про диплом, дата та номер диплому, дата видачі;
- ✓ посада та місце працевлаштування, населений пункт, область;
- ✓ науковий ступінь, вчене звання (за наявності).

Навчання на циклах спеціалізації / стажуванні проводиться **в очній, дистанційній та/або змішаній формі** за умови забезпечення опанування слухачами повного переліку теоретичних знань та практичних навичок, передбачених програмою циклу / стажування, та передбачає теоретичну підготовку та відпрацювання практичних навичок.

Атестацію на визначення рівня знань та практичних навичок проводить **атестаційна комісія** у складі з трьох досвідчених науково-педагогічних працівників відповідної Каразінської школи післядипломної медичної освіти. **Склад комісії** затверджується на початку циклу / стажування наказом по університету. За результатами атестації слухач отримує **сертифікат**, форма якого затверджена додатком 2 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650.

За проходження циклів спеціалізації / стажування слухачам **нараховується 30 балів БПР за 1 місяць** навчання, але не більше мінімальної кількості балів, яка має бути підтверджена за річний період.

Не менше ніж за 5 днів до засідання атестаційної комісії слухач циклу спеціалізації / стажування подає комісії **наступні документи**:

- ✓ заява;
- ✓ атестаційний листок за формою, встановленою додатком 3 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650;
- ✓ копія диплому.

Рішенням атестаційної комісії у разі достатнього рівню володіння теоретичними знаннями та практичними навичками за спеціальністю циклу / стажування слухачу **присвоюється або підтверджується** звання спеціаліста. У разі недостатнього рівню

підготовки, рішенням комісії лікарю **відмовляють у присвоєнні / підтвердженні** звання спеціаліста (в такому разі у відповідь на запит слухач отримує довідку про те, що прослухав цикл спеціалізації / стажування, але не був атестований). **Протокол атестації** затверджується наказом по університету в 10-денний термін.

Програми циклів спеціалізації / стажування повинні відповідати принципам доказової медицини, галузевим стандартам у сфері охорони здоров'я та вимогам до кваліфікаційних характеристик працівників охорони здоров'я. Програма включає:

- ✓ опис цільової аудиторії;
- ✓ мету заходу;
- ✓ перелік компетентностей, що набуваються або вдосконалюються;
- ✓ опис структури заходу та загальний обсяг навчального навантаження;
- ✓ форми і методи організації та проведення заходу;
- ✓ матеріально-технічне забезпечення заходу;
- ✓ форми підсумкового контролю.

Програми розробляються кафедрами II медичного факультету та/або Каразінськими школами післядипломної освіти та затверджуються на період дії програми у встановленому порядку.

Обсяг навчальної роботи для циклів спеціалізації встановлюється із розрахунку 6 академічних годин на день аудиторної роботи (66,7%) та 3 академічних години на день самостійної роботи (33,3%), що при 5-денному навчальному тижні складає (5 днів на тиждень по 6 годин – 30 годин; 4 тижні в місяці по 30 годин – 120 годин на місяць):

Тривалість заходу	Академічні години			Кількість кредитів ECTS
	Аудиторні	Самостійна робота	Загалом	
1 місяць	120	60	180	6,0
2 місяці	240	120	360	12,0
3 місяці	360	180	540	18,0
4 місяці	480	240	720	24,0
5 місяців	600	300	900	30,0
6 місяців	720	360	1080	36,0
9 місяців	1080	540	1620	54,0

Навчальна робота під час циклів спеціалізації / стажування реалізується Каразінськими школами післядипломної медичної освіти у вигляді наступних **форм навчальної діяльності**:

- ✓ **лекційні заняття** є основною формою проведення навчальних занять, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу;
- ✓ **практичні заняття** є формою навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд здобувачами освіти окремих теоретичних положень та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань з використанням симуляційних технологій навчання, технологій «віртуальний пацієнт» та роботи в умовах, максимально наближених до реальної клінічної практики, включаючи проведення вхідного контролю знань, вмінь та навичок, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю здобувачів освіти, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання;
- ✓ **семінарські заняття** є формою навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих здобувачі освіти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів), а викладач оцінює підготовлені виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо;
- ✓ **тренінг** – активна, групова форма навчання, спрямована на розвиток певних навичок, знань, умінь та компетенцій, який відрізняється від традиційних методів навчання, таких як лекції,

орієнтацією на практичну діяльність, взаємодію учасників та рефлексію. В ході тренінгу слухачі в невеликих групах активно долучаються до процесу навчання, основна увага приділяється обміну досвідом, взаємонавчанню, розвитку конкретних навичок з використанням інтерактивних методів навчання (рольові ігри, дискусії, дебати, мозкові штурми, робота в групах тощо) на тлі зворотного зв'язку від викладача заходу;

- ✓ **дискусії** – це діалоговий процес обміну думками, аргументами та позиціями з певної проблеми, що сприяє активізації пізнавальної діяльності, розвитку критичного мислення, навичок аргументації та співпраці між учасниками. Цей метод допомагає поглибити знання, виявити різні точки зору, навчитися слухати співрозмовника та відстоювати власну думку в атмосфері довіри та взаємоповаги;
- ✓ **дебати** – це інтерактивна технологія, в якій команди слухачів аргументовано доводять свою позицію (тезу) та опонують аргументам суперників, а не безпосередньо один одному; це комплексна діяльність, яка сприяє розвитку критичного мислення, логічного мислення, навичок аргументації та ораторського мистецтва, а також формує громадянські якості, відповідальність та вміння працювати в команді;
- ✓ **симуляція** – метод навчання, що передбачає створення штучного середовища, яке імітує реальні умови з метою набуття слухачами практичних навичок та знань шляхом взаємодії з цим середовищем. Симуляції можуть бути різних видів, включаючи комп'ютерні симуляції (віртуальний пацієнт, симулятор клініки та інше програмне забезпечення), ситуативне навчання (розробка сценаріїв та ситуацій, які вимагають прийняття слухачами рішень та дій, що імітують реальні умови) та навчання на основі сценаріїв (взаємодія з стандартизованими пацієнтами, симуляторами або обладнанням з метою виконання завдань, які імітують реальну професійну діяльність);
- ✓ **самостійна робота** є одним з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, при цьому навчальний час, відведений для самостійної роботи, становить не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу (вагомим компонентом підготовки лікаря-інтерна є самостійна позааудиторна робота, яка включає в тому числі роботу з періодичною науковою літературою, світовими базами медичних знань (сайти WHO, PubMed, ResearchGate та ін.), актуальними редакціями міжнародних та національних протоколів та стандартів надання медико-профілактичної допомоги тощо).

Методами організації та проведення циклів спеціалізації / стажування є:

- ✓ **метод прямих інструкцій** (direct instruction, **пояснювально-ілюстративний метод**) – структурований педагогічний підхід, в якому викладач чітко і ясно викладає матеріал, надаючи чіткі вказівки та отримує зворотній зв'язок. Цей метод передбачає систематичний підхід до навчання, де викладач керує процесом, а слухачі активно засвоюють теоретичні знання та опановують практичні навички через повторення та практику;
- ✓ **метод спроб і помилок** – форма навчання, заснована на багаторазовому повторенні дій з метою знаходження правильного рішення, при цьому слухач під наглядом і контролем викладача повторює спроби, помиляється та на основі аналізу помилок коригує свої дії, поки не досягне бажаного результату;
- ✓ **метод навчання через спостереження (навчання шляхом імітації)** – процес засвоєння теоретичного матеріалу та оволодіння практичними навичками слухачами за допомогою спостереження за викладачем та / або іншими слухачами, забезпечуючи при цьому додатковий розвиток когнітивних та соціальних якостей слухачів, та подальшим відтворенням слухачами продемонстрованих знань чи навичок;
- ✓ **ситуаційний аналіз (кейс-метод)** – інтерактивна техніка навчання, яка базується на аналізі конкретних, часто реальних, ситуацій для розвитку у слухачів навичок вирішення проблем, аналітичного мислення та прийняття рішень. Слухачі активно включаються у процес дослідження кейсу, аналізують ситуацію, виявляють проблеми, пропонують та оцінюють різні рішення;

- ✓ **лабораторний метод** – практичний метод навчання, який передбачає виконання слухачами певних завдань, дослідів або експериментів у спеціально обладнаній лабораторії з метою глибокого засвоєння теоретичного матеріалу та формування практичних навичок;
- ✓ **аналітичний метод** – процес розкладання цілого (складного) на частини (прості) для більш глибокого вивчення та розуміння кожної складової теми заходу. Метод передбачає аналіз окремих елементів, їх властивостей та взаємозв'язків із подальшим синтезом отриманих знань для цілісного сприйняття явища або поняття. Детальний аналіз частин теми заходу дозволяє слухачам виявляти взаємозалежності між простими фрагментами та формувати розуміння їх ролі у цілому;
- ✓ **синтетичний метод** – процес об'єднання невеликих фрагментів теми заходу або етапі виконання практичної навички в єдине ціле з метою формування узагальненого розуміння об'єкту вивчення та оволодіння практичною навичкою; метод часто використовується разом з аналітичним;
- ✓ **тренувальний метод** – система застосування практичних навичок шляхом цілеспрямованого, багаторазового повторення певних дій з метою досягнення автоматизації рухів або інших навчальних цілей. Тренувальні методи можуть включати вправи, імітацію, кругове тренування та інші форми, що спрямовані формування навички, удосконалення техніки та швидкості виконання тощо;
- ✓ **проблемний метод** – метод навчання, який передбачає створення умов для активної самостійної або частково самостійної пізнавальної діяльності слухачів шляхом розв'язання проблемних ситуацій. Замість прямої передачі знань, викладач створює проблемні ситуації, а слухачі самостійно або за допомогою викладача шукають шляхи їх вирішення, що сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвитку фахового мислення;
- ✓ **евристичний метод** використовується з метою поступового наближення слухачів до самостійного вирішення пізнавальних проблем, при цьому викладач розчленовує проблемне завдання на підпроблеми, а слухачі здійснюють окремі кроки пошуку їх вирішення;
- ✓ **інші методи організації та проведення заходу.**

В програмі циклу спеціалізації / стажування обов'язково планується **поточне та підсумкове оцінювання** рівню підготовки слухачів. **Поточне оцінювання** проводиться викладачами на практичних та семінарських заняттях за результатами вивчення кожної теми. Результати оцінювання вносять в журнал реєстрації результатів навчання (журнал ведеться викладачами освітнього заходу). **Підсумкове оцінювання** проводиться для слухачів, які повністю виконали навчальний план підготовки та програму циклу / стажування у вигляді **атестації на визначення рівня знань та вмінь** з присвоєнням звання лікаря-спеціаліста / спеціаліста. Атестація на визначення рівня знань та вмінь слухачів циклів спеціалізації / стажування проводиться у вигляді **іспиту з оволодіння практичними навичками** (виконання щонайменше трьох пакетів практичних завдань та ситуаційних задач із залученням симуляційного обладнання, стандартизованих пацієнтів тощо) та **співбесіди із спеціальності** (білети з трьома теоретичними питаннями відповідно до програми підготовки). Результати атестації оформлюються у вигляді **відомостей**, на підставі яких фахівець Центру формує **протоколи засідання атестаційної комісії**.

В програмах циклів спеціалізації / стажування обов'язково визначається **цільова аудиторія**, яка визначається контингентом слухачів з [наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними \(провізорськими\) спеціальностями»](#) від 25.07.2023 р. № 1347 для лікарів та [Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112 для професіоналів у галузі охорони здоров'я / професіоналів з вищою немедичною освітою, які працюють в сфері охорони здоров'я.

Порядок реєстрації слухачів на цикли спеціалізації / стажування описаний у відповідних документах, оприлюднених на сайті ІІ медичного факультету.

АНОТАЦІЯ

Програма циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Терапія» для лікарів, які закінчили інтернатуру за однією з лікарських спеціальностей, крім спеціальностей стоматологічного, медико-профілактичного, медико-лабораторного, медико-психологічного профілю, призначена для лікарів, які прагнуть набутися кваліфікацію лікаря-терапевта відповідно до сучасних вимог Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України. Вона поєднує сучасні стандарти підготовки з практичною орієнтацією на щоденну роботу лікаря. Навчальний зміст сформовано відповідно до вимог МОЗ України та чинних кваліфікаційних характеристик лікаря-терапевта.

Курс охоплює основні напрями внутрішньої медицини: кардіологію, пульмонологію, нефрологію, гастроентерологію, ендокринологію, ревматологію, гематологію, онкологію, невідкладні стани тощо. У центрі уваги – діагностика, лікування й профілактика поширених неінфекційних захворювань, ведення пацієнтів із коморбідною патологією, формування клінічного мислення й алгоритмів ухвалення рішень. Зміст програми ґрунтується на принципах доказової медицини, сучасних міжнародних рекомендаціях і протоколах МОЗ України.

Під час навчання лікарі набувають навичок аналізу клінічних даних, побудови диференційно-діагностичних схем, оцінки факторів ризику та інтерпретації результатів лабораторних і візуалізаційних досліджень. Значну частину курсу відведено інтерактивним формам роботи – симуляційним тренінгам, міждисциплінарним обговоренням і клінічним розбором.

Практичний етап програми передбачає стажування у базових клініках, роботу з клінічними кейсами та використання моделі «віртуальний пацієнт». Слухачі мають змогу спостерігати за реальними клінічними ситуаціями, відпрацьовувати діагностичні та комунікативні навички, брати участь у прийнятті рішень разом із наставниками. Такий підхід забезпечує формування цілісного професійного мислення, впевненості у власних клінічних діях і готовності працювати за сучасними стандартами медичної допомоги.

ОПИС ПРОГРАМИ

Загальна інформація	
Офіційна назва програми	Програма циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Терапія» для лікарів, які закінчили інтернатуру за однією з лікарських спеціальностей, крім спеціальностей стоматологічного, медико-профілактичного, медико-лабораторного, медико-психологічного профілю
Структурний підрозділ	ІІ медичний факультет, Центр післядипломної медичної освіти, кафедра внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики
Обсяг програми	5-місячний захід: аудиторна робота – 600 академічних годин; самостійна робота – 300 академічних годин; загалом – 900 академічних годин, 30,0 кредитів ECTS
Мова викладання	Українська
Передумови навчання	Надання особою регламентованого переліку документів для реєстрації на освітній захід, укладання договору про надання освітньої послуги, відповідність рівню освіти та спеціальності

	цільовій аудиторії заходу, наявність первинної або вторинної лікарської спеціалізації відповідно до вимог до контингенту слухачів, встановленим Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями, затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.07.2023 р. № 1347 чи Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112	
Мінімальна та максимальна кількість слухачів в групі	8-15 слухачів	
Форми навчання	Інституційна очна (денна або вечірня) форма навчання з обов'язковою особистою присутністю слухачів на місці проведення заходу; дистанційна з участю слухачів в режимі реального часу; змішана форма навчання (очна та дистанційна)	
Оцінка результатів навчання	Поточний контроль результатів навчання; атестація на визначення рівню знань та вмінь за результатами співбесіди за спеціальністю та іспиту з оволодіння практичними навичками з присвоєнням / підтвердженням звання лікаря-спеціаліста або спеціаліста	
Інтернет-адреса місця постійного розміщення сертифікатної освітньої програми	Офіційний веб-сайт ІІ медичного факультету	

Мета програми

Підвищення рівню фахової компетентності, теоретичної підготовки та оволодіння практичними навичками слухачами освітнього заходу з метою набуття ними кваліфікації спеціаліста за спеціальністю освітнього заходу з виконанням вимог до кваліфікаційних характеристик відповідної професії відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій. Випуск 78. Охорона здоров'я, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2022 р. № 117 та відповідно до вимог професійних стандартів (у разі наявності)

Загальні компетентності (ЗК), що вдосконалюються та/або набуваються:

ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
ЗК2	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
ЗК3	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
ЗК4	Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності
ЗК5	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації
ЗК6	Здатність приймати обґрунтовані рішення
ЗК7	Здатність працювати в команді
ЗК8	Здатність до міжособистісної взаємодії
ЗК9	Здатність спілкуватись іноземною мовою
ЗК10	Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології

ЗК11	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел
ЗК12	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків
ЗК13	Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем
ЗК14	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні
ЗК15	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя
Фахові компетентності (ФК), що вдосконалюються та/або набуваються:	
ФК1	Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані
ФК2	Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів
ФК3	Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання
ФК4	Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні та профілактиці захворювань
ФК5	Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні та профілактиці захворювань
ФК6	Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань
ФК7	Здатність до діагностування невідкладних станів
ФК8	Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги
ФК9	Здатність до проведення лікувально-евакуаційних заходів
ФК10	Здатність до виконання медичних маніпуляцій
ФК11	Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності
ФК12	Здатність до визначення тактики ведення фізіологічної вагітності, фізіологічних пологів та післяпологового періоду. Навички консультування з питань планування сім'ї та підбору метода контрацепції
ФК13	Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів
ФК14	Здатність до планування і проведення профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб
ФК15	Здатність до проведення експертизи працездатності
ФК16	Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм

ФК17	Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції
ФК18	Здатність до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, забезпечення якості медичної допомоги і підвищення ефективності використання медичних ресурсів
ФК19	Здатність до організації та інтеграції надання медичної допомоги населенню та проведення маркетингу медичних послуг
ФК20	Здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення; обробки соціальної, економічної та медичної інформації
ФК21	Зрозуміло і неоднозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються
ФК22	Здатність управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів
ФК23	Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я
ФК24	Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами
ФК25	Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів
ФК26	Здатність здійснювати наукову та/або науково-педагогічну діяльність у сфері охорони здоров'я
Результати навчання (РН):	
РН1	Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності
РН2	Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я
РН3	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем
РН4	Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми; за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання
РН5	Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу, враховуючи вік пацієнта

PH6	Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я
PH7	Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні та/або інструментальні), пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань
PH8	Визначити головний клінічний синдром або чим обумовлена тяжкість стану потерпілого/постраждалого шляхом прийняття обґрунтованого рішення та оцінки стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами) у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу
PH9	Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями, враховуючи вік пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами та на етапах медичної евакуації, в т.ч. у польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, у разі необхідності розширення стандартної схеми вміти обґрунтувати персоніфіковані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи
PH10	Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування на підставі заключного клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами
PH11	Визначати підхід, план та тактику ведення фізіологічної вагітності, фізіологічних пологів та післяпологового періоду шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами
PH12	Проводити оцінку загального стану новонародженої дитини шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм
PH13	Проводити оцінку та моніторинг розвитку дитини, надавати рекомендації з вигодовування та особливостей харчування залежно від віку, організовувати проведення профілактичних щеплень за календарем
PH14	Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомоги при невідкладних станах в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами лікування
PH15	Організовувати надання медичної допомоги та лікувально-евакуаційних заходів населенню та військовослужбовцям в умовах надзвичайних ситуації та бойових дій, в т.ч. у польових умовах

PH16	Формувати раціональні медичні маршрути пацієнтів; організовувати взаємодію з колегами в своєму та інших закладах, організаціях та установах; застосовувати інструменти просування медичних послуг на ринку, на підставі аналізу потреб населення, в умовах функціонування закладу охорони здоров'я, його підрозділу, в конкурентному середовищі
PH17	Виконувати медичні маніпуляції в умовах лікувального закладу, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм
PH18	Визначати стан функціонування та обмежень життєдіяльності особи та тривалість непрацездатності з оформленням відповідних документів, в умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про захворювання та його перебіг, особливості професійної діяльності людини, тощо. Вести медичну документацію щодо пацієнта та контингенту населення на підставі нормативних документів
PH19	Планувати та втілювати систему протиепідемічних та профілактичних заходів, щодо виникнення та розповсюдження захворювань серед населення
PH20	Аналізувати епідеміологічний стан та проводити заходи масової й індивідуальної, загальної та локальної профілактики інфекційних захворювань
PH21	Відшуковувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію
PH22	Застосовувати сучасні цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення, статистичні методи аналізу даних для розв'язання складних задач охорони здоров'я
PH23	Оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я людини для оцінки стану захворюваності населення
PH24	Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності
PH25	Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефаківців
PH26	Управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів, організовувати роботу та професійний розвиток персоналу з урахуванням набутих навиків ефективної роботи в команді, позицій лідерства, належної якості, доступності і справедливості, забезпечення надання інтегрованої медичної допомоги
PH27	Вільно спілкуватися державною та англійською мовою, як усно так і письмово для обговорення професійної діяльності, досліджень та проектів
PH28	Приймати ефективні рішення з проблем охорони здоров'я, оцінювати потрібні ресурси, враховувати соціальні, економічні та етичні наслідки

PH29	Планувати, організовувати та проводити заходи зі специфічної профілактики інфекційних захворювань, в тому числі згідно з Національним календарем профілактичних щеплень, як обов'язкових так і рекомендованих. Управляти залишками вакцин, організовувати додаткові вакцинальні кампанії, у т.ч. заходи з імунопрофілактики
Особливості програми	
Цільова аудиторія слухачів	Для лікарів, які закінчили інтернатуру за однією з лікарських спеціальностей, крім спеціальностей стоматологічного, медико-профілактичного, медико-лабораторного, медико-психологічного профілю
Документ про успішне виконання програми	Сертифікат лікаря-спеціаліста

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

Компоненти програми	Загальна кількість годин	Аудиторна робота		Самостійна робота
		Лекційні заняття	Практичні заняття	
Тема 1. Вступне слово. Брифінг. Особливості спеціальності	3	1	0	2
Тема 2. Чинне законодавство України про охорону здоров'я та нормативно-правові акти, що визначають діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я	5	1	2	2
Тема 3. Методи обстеження при захворюваннях органів дихання	9	0	6	3
Тема 4. Легенева недостатність	8	0	6	2
Тема 5. Гострий бронхіт	7	1	4	2
Тема 6. Хронічне обструктивне захворювання легень	8	0	6	2
Тема 7. Пневмонія	7	1	4	2
Тема 8. Бронхіальна астма	7	1	4	2
Тема 9. Нагнійні захворювання легень	7	1	4	2
Тема 10. Хвороби плеври	8	0	6	2
Тема 11. Пневмоконіози, пильові бронхіти	6	0	4	2
Тема 12. Грибкові та паразитарні захворювання легень	6	0	4	2
Тема 13. Саркоїдоз органів дихання, фіброзуючий альвеоліт	9	0	6	3
Тема 14. ТЕЛА	13	1	8	4
Тема 15. Дисліпідемії. Поняття про атеросклероз. Сучасний погляд на гіполіпідемічну терапію	9	0	6	3
Тема 16. Артеріальні гіпертензії	8	1	4	3
Тема 17. Вторинні артеріальні гіпертензії	9	0	6	3
Тема 18. Гіпертензивні кризи	8	1	4	3
Тема 19. Ведення хворих з артеріальною гіпертензією пр. різних клінічних станів	6	0	4	2
Тема 20. Хронічна коронарна хвороба серця	7	1	4	2
Тема 21. ІХС. Гострий коронарний синдром	11	1	8	2
Тема 22. Функціональні методи діагностики ІХС	6	0	4	2

Тема 23. Вроджені клапанні вади серця	7	1	4	2
Тема 24. Основи ЕКГ діагностики	9	0	6	3
Тема 25. Порушення ритму серця і провідності	9	0	6	3
Тема 26. Хронічна серцева недостатність. Класифікація, діагностика, сучасні стратегії лікування	9	0	6	3
Тема 27. Кардіоміопатії	8	1	4	3
Тема 28. Міокардіти	8	0	6	2
Тема 29. Інфекційний ендокардит	9	0	6	3
Тема 30. Перикардити	9	0	6	3
Тема 31. Соматоформна вегетативна дисфункція. Розшаровуюча аневризма аорти	9	0	6	3
Тема 32. Легеневе серце	6	0	4	2
Тема 33. Хвороби шлунка. Функціональна диспепсія. Гастрити. Дуоденіти	8	1	4	3
Тема 34. Пептична виразка шлунка і дванадцятипалої кишки	7	1	4	2
Тема 35. Хвороби кишок. Синдром подразненого кишківника. Хронічний коліт	9	0	6	3
Тема 36. Виразковий коліт. Хвороба Крона	7	1	4	2
Тема 37. Хронічний ентерит. Целіакія	8	0	6	2
Тема 38. Хвороби підшлункової залози. Хронічний панкреатит	9	0	6	3
Тема 39. Хвороби жовчного міхура та жовчних шляхів	8	1	4	3
Тема 40. Хвороби печінки. Гепатити.	9	0	6	3
Тема 41. Алкогольна хвороба печінки. Метаболічно асоційована хвороба печінки	7	0	3	4
Тема 42. Цирози печінки	13	1	8	4
Тема 43. Печінкова енцефалопатія	9	0	6	3
Тема 44. Диференційний діагноз жовтяниць	9	0	6	3
Тема 45. Методи обстеження при захворюваннях нирок. Основні синдроми в нефрології	9	0	6	3
Тема 46. Гостре ураження нирок	7	0	4	3
Тема 47. Інфекції сечової системи	9	2	4	3
Тема 48. Гломерулонефрит	9	2	4	3
Тема 49. Хронічна хвороба нирок	9	2	4	3
Тема 50. Хронічна ниркова недостатність	9	2	4	3
Тема 51. Сечокам'яна хвороба	9	0	6	3
Тема 52. Спадкові та вроджені захворювання нирок	8	0	6	2
Тема 53. Вторинні нефропатії	7	0	4	3
Тема 54. Ураження нирок при системних захворюваннях	9	0	6	3
Тема 55. Полікістоз нирок. Тактика лікаря терапевта	9	0	6	3
Тема 56. Вагітність та хронічна хвороба нирок	8	0	6	2
Тема 57. Анемії	8	2	4	2
Тема 58. Анемії при хронічних захворюваннях	8	0	6	2
Тема 59. Пухлини кровотворної та лімфоїдної тканини	9	0	6	3
Тема 60. Лімфоаденопатії та паранеопластичні синдроми	7	0	4	3
Тема 61. Мієломна хвороба	9	0	6	3
Тема 62. Порушення системи гемостазу	9	2	4	3
Тема 63. Синдром дисемінованого внутрішньо судинного згортання крові	9	0	6	3
Тема 64. Лімфогранулематоз. неходжкінські злоякісні лімфоми	9	2	4	3

Тема 65. Побічні гематологічні ускладнення лікарської терапії (цитопенії, агранулоцитоз, тромбоцитопенія)	9	0	6	3
Тема 66. Цукровий діабет	16	2	8	6
Тема 67. Хвороби щитоподібної залози	16	2	8	6
Тема 68. Хвороби пара щитоподібних залоз. Гіпо- та гіперпаратиреоз	9	0	6	3
Тема 69. Хвороби гіпофіза і гіпоталамуса	14	0	10	4
Тема 70. Хвороби наднирників. Гостра і хронічна наднирникова недостатність	9	0	6	3
Тема 71. Ожиріння. Метаболічний синдром	9	2	4	3
Тема 72. Ревматична лихоманка. Хронічна ревматична хвороба серця	9	2	4	3
Тема 73. Набуті вади серця	8	0	6	2
Тема 74. Захворювання суглобів. Ревматоїдний артрит	9	2	4	3
Тема 75. Системні захворювання сполучної тканини. Системний червоний вовчак	8	2	4	2
Тема 76. Системні васкуліти	9	2	4	3
Тема 77. Системна склеродермія. Дерматоміозит	7	0	4	3
Тема 78. Подагра	8	2	4	2
Тема 79. Остеоартрит	9	0	6	3
Тема 80. Фіброміалгія. Сучасне розуміння, диференційна діагностика	9	0	6	3
Тема 81. Хвороба Шегрена. Антифосфоліпідний синдром	6	0	4	2
Тема 82. Анкілозуючий спондиліт (хвороба Бехтерева)	9	0	6	3
Тема 83. Остеопороз	7	0	4	3
Тема 84. Псоріатричний артрит. Медикаментозно-індуковані ревматичні синдроми	8	0	6	2
Тема 85. Рак легень	7	0	4	3
Тема 86. Рак шлунка	7	0	4	3
Тема 87. Рак підшлункової залози. Рак кишківника	7	0	4	3
Тема 88. Злоякісні пухлини гепато-біліарної системи	9	0	6	3
Тема 89. Інтенсивна терапія і реанімація в практиці лікаря-терапевта	16	0	10	6
Тема 90. Синдром гострого живота в практиці лікаря-терапевта	9	0	6	3
Тема 91. Особливо небезпечні інфекції	9	0	6	3
Тема 92. Коми при цукровому діабеті	9	0	6	3
Тема 93. Радіаційна медицина	6	2	2	2
Тема 94. Актуальні питання захворювань внутрішніх органів серед військовослужбовців	9	0	6	3
Тема 95. Основи клінічної практики у сфері психічного здоров'я (mhGAP)	96	16	44	36
Тема 96. Іспит з оволодіння практичними навичками	2	0	2	0
Тема 97. Співбесіда зі спеціальності	2	0	2	0
Тема 98. Оголошення рішення атестаційної комісії. Дебрифінг. Завершення циклу вторинної лікарської спеціалізації	1	0	1	0
ВСЬОГО:	900	66	534	300
Аудиторне навантаження – 600 академічних годин; самостійна робота слухачів – 300 академічних годин; загальний обсяг сертифікатної програми – 900 академічних годин (30,0 кредитів ECTS)				

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Вступне слово. Брифінг. Особливості спеціальності. Актуальність тематики освітнього заходу. Кваліфікаційна характеристика професії. Ознайомлення слухачів з програмою, метою, змістом сертифікатної освітньої програми. Брифінг.

Тема 2. Чинне законодавство України про охорону здоров'я та нормативно-правові акти, що визначають діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я. Чинні нормативно-правові акти, що визначають діяльність лікаря за спеціальністю освітнього заходу. Актуальні редакції постанов Кабінету міністрів України та Міністерства охорони здоров'я України. Основи законодавства про Національну службу здоров'я України. Нормативно-правове регулювання професійної взаємодії кластерів системи охорони здоров'я України.

Тема 3. Методи обстеження при захворюваннях органів дихання. Вивчаються основні принципи клінічного обстеження хворих із патологією органів дихання, послідовність і методи проведення фізикального огляду. Розглядаються можливості інструментальних методів: рентгенографії, комп'ютерної томографії, бронхоскопії, спірометрії, пульсоксиметрії та газового аналізу крові. Оцінюється діагностичне значення лабораторних досліджень мокротиння, серологічних тестів, мікробіологічних посівів. Формуються навички інтерпретації отриманих результатів з урахуванням клінічного контексту. Зміст відповідає чинним клінічним рекомендаціям.

Тема 4. Легенева недостатність. Висвітлюються етіологічні фактори, механізми розвитку та класифікація легеневої недостатності. Аналізуються клінічні прояви, показники газообміну, методи оцінки оксигенації та вентиляції. Розглядаються діагностичні критерії, інструментальні та лабораторні методи контролю дихальної функції. Узагальнюються сучасні підходи до оксигенотерапії, неінвазивної вентиляції та медикаментозної корекції. Навчання проводиться відповідно до чинних протоколів і сучасних клінічних рекомендацій.

Тема 5. Гострий бронхіт. Розглядаються етіологія, патогенез, клінічна картина та диференційна діагностика гострого бронхіту. Вивчаються критерії діагностики, показання до проведення інструментальних і лабораторних досліджень. Висвітлюються сучасні принципи терапії: симптоматичні засоби, муколітики, бронхолітики, антибактеріальні препарати за показаннями. Особливу увагу приділено профілактиці ускладнень і раціональному використанню антибіотиків. Зміст побудовано на основі чинних клінічних рекомендацій.

Тема 6. Хронічне обструктивне захворювання легень. Вивчаються сучасні уявлення про етіопатогенез, класифікацію, клінічні прояви та критерії діагностики ХОЗЛ. Надається характеристика основних методів оцінки ступеня тяжкості, ризику загострень і коморбідних станів. Розглядаються принципи лікування: бронходилататори, інгаляційні глюкокортикостероїди, реабілітація, оксигенотерапія, вакцинація. Обговорюються аспекти ведення пацієнтів на амбулаторному етапі та профілактика прогресування захворювання. Матеріал відповідає сучасним клінічним рекомендаціям.

Тема 7. Пневмонія. Висвітлюються етіологія, патогенез і класифікація пневмоній за умовами виникнення та тяжкістю перебігу. Вивчаються клінічні ознаки, діагностичні критерії, результати лабораторних та інструментальних досліджень. Описуються принципи емпіричної та етіотропної антибактеріальної терапії, а також підтримувальне лікування. Розглядаються питання госпіталізації, моніторингу ефективності терапії та профілактики ускладнень. Зміст побудовано згідно з чинними протоколами.

Тема 8. Бронхіальна астма. Розглядаються патогенетичні механізми, клінічні фенотипи та принципи класифікації бронхіальної астми. Вивчаються критерії діагностики, методи оцінки контролю симптомів і перебігу захворювання. Обґрунтовуються сучасні підходи до фармакотерапії, включно з інгаляційними глюкокортикостероїдами, β_2 -агоністами, антилейкотрієновими препаратами та біологічними засобами. Підкреслюється значення індивідуального плану контролю астми й освітніх програм для пацієнтів. Матеріал базується на сучасних клінічних рекомендаціях.

Тема 9. Нагнійні захворювання легень. Вивчаються основні форми нагійних уражень легень: абсцес, гангрена, бронхоектази. Описуються етіологічні чинники, механізми розвитку, клінічна картина та ускладнення. Висвітлюються принципи діагностики, у тому числі рентгенологічні та мікробіологічні методи. Розглядаються сучасні схеми антибактеріальної терапії, показання до хірургічного лікування, аспекти профілактики рецидивів. Навчальний матеріал відповідає чинним клінічним рекомендаціям.

Тема 10. Хвороби плеври. Розглядаються запальні, пухлинні, травматичні та інші ураження плеври. Аналізуються клінічні прояви, рентгенологічні та ультразвукові критерії, показання до плевроцентезу. Описуються методи диференційної діагностики між ексудатом і транссудатом, принципи лікування ексудативного плевриту, пневмотораксу, емпієми плеври. Розглядаються сучасні підходи до санаційної терапії та профілактики ускладнень. Зміст побудовано відповідно до чинних протоколів.

Тема 11. Пневмоконіози, пильові бронхіти. Вивчаються етіологія, патогенез і клінічні особливості професійних захворювань легень, пов'язаних із тривалим впливом пилових факторів. Розглядаються рентгенологічні зміни, методи ранньої діагностики та принципи диференціації з іншими ураженнями. Аналізуються профілактичні заходи, лікування у фазі стабілізації, реабілітація та медико-соціальна експертиза працездатності. Наголошується на важливості гігієни праці та динамічного спостереження. Матеріал відповідає сучасним клінічним рекомендаціям.

Тема 12. Грибкові та паразитарні захворювання легень. Описуються основні етіологічні агенти, механізми ураження та клінічні особливості мікозів і паразитарних уражень легень. Розглядаються діагностичні підходи, включно з мікроскопією, культуральними методами, серологічними тестами та КТ-ознаками. Висвітлюються принципи етіотропного лікування, тривалість терапії, показання до комбінованих схем. Акцент зроблено на своєчасній діагностиці у імуносупресивних пацієнтів. Програма ґрунтується на чинних клінічних протоколах.

Тема 13. Саркоїдоз органів дихання, фіброзуючий альвеоліт. Вивчаються особливості патогенезу, клінічних проявів і рентгенологічних стадій саркоїдозу. Розглядаються діагностичні критерії, включно з даними КТ, біопсії та лабораторних тестів. Аналізуються форми ідіопатичного фіброзуючого альвеоліту, методи оцінки функції легень, показання до глюкокортикостероїдної та антифібротичної терапії. Наголошується на необхідності міждисциплінарного підходу. Зміст узгоджений із сучасними клінічними рекомендаціями.

Тема 14. Тромбоемболія легеневої артерії. Висвітлюються фактори ризику, патогенез і клінічна картина тромбоемболії легеневої артерії. Розглядаються діагностичні алгоритми, використання шкал ризику, лабораторні й візуалізаційні методи. Вивчаються сучасні принципи антикоагулянтної, тромболітичної та підтримувальної терапії. Окремо аналізуються профілактичні заходи у хворих із підвищеним ризиком венозного тромбозу. Матеріал відповідає чинним клінічним протоколам.

Тема 15. Дисліпідемії. Поняття про атеросклероз. Сучасний погляд на гіполіпідемічну терапію. Розглядаються механізми розвитку атеросклерозу, роль ліпопротеїнів різної щільності та порушень ліпідного обміну у формуванні серцево-судинного ризику. Аналізуються принципи діагностики дисліпідемій, стратифікація ризику, показники цільових рівнів ліпідів крові. Вивчаються групи гіполіпідемічних засобів, їхні механізми дії, клінічна ефективність і моніторинг безпеки. Акцент зроблено на персоналізації терапії та веденні пацієнтів із коморбідною патологією. Зміст відповідає сучасним клінічним рекомендаціям.

Тема 16. Артеріальні гіпертензії. Висвітлюються етіологічні чинники, патогенез, класифікація, принципи діагностики та лікування артеріальних гіпертензій. Розглядаються методи вимірювання артеріального тиску, роль добового моніторингу, оцінка ураження органів-мішеней. Надається характеристика основних класів антигіпертензивних препаратів, поєднаних схем терапії, підходів до контролю тиску. Наголошується на модифікації способу життя, корекції факторів ризику та профілактиці ускладнень. Матеріал базується на чинних клінічних протоколах.

Тема 17. Вторинні артеріальні гіпертензії. Вивчаються основні причини та патогенетичні механізми вторинних (симптоматичних) форм артеріальної гіпертензії - ендокринні, ниркові, судинні, медикаментозні. Розглядаються клінічні ознаки, що дозволяють запідозрити вторинний характер захворювання, і методи диференційної діагностики. Аналізуються принципи лікування з урахуванням усунення етіологічного чинника. Особливу увагу приділено своєчасному скеруванню пацієнта до профільного спеціаліста. Навчання проводиться відповідно до сучасних клінічних рекомендацій.

Тема 18. Гіпертензивні кризи. Висвітлюються класифікація, клінічні варіанти та патофізіологічні механізми розвитку гіпертензивних кризів. Розглядаються алгоритми надання невідкладної допомоги, вибір препаратів залежно від типу кризу, ураження органів-мішеней та супутніх станів. Оцінюються шляхи введення антигіпертензивних засобів, швидкість зниження тиску, моніторинг ефективності терапії. Підкреслюється значення профілактики повторних епізодів і корекції лікування після стабілізації. Матеріал узгоджений із чинними клінічними протоколами.

Тема 19. Ведення хворих з артеріальною гіпертензією при різних клінічних станах. Розглядаються особливості лікування пацієнтів з артеріальною гіпертензією у поєднанні з цукровим діабетом, хронічною хворобою нирок, ішемічною хворобою серця, серцевою недостатністю та іншими коморбідними станами. Аналізуються принципи вибору антигіпертензивної терапії з урахуванням супутньої патології, віку, переносимості та прогнозу. Висвітлюються питання комбінованої фармакотерапії, модифікації способу життя та динамічного спостереження. Обговорюється роль мультидисциплінарного підходу. Матеріал базується на сучасних клінічних рекомендаціях.

Тема 20. Хронічна коронарна хвороба серця. Вивчаються механізми розвитку ішемії міокарда, клінічні варіанти перебігу хронічної коронарної хвороби серця. Розглядаються діагностичні критерії, методи неінвазивної та інвазивної діагностики, оцінка ризику серцево-судинних подій. Надаються сучасні підходи до лікування - антиангінальна, антитромботична, гіполіпідемічна терапія, реваскуляризація. Підкреслюється важливість реабілітації, вторинної профілактики та довготривалого спостереження. Зміст відповідає чинним клінічним протоколам.

Тема 21. Ішемічна хвороба серця. Гострий коронарний синдром. Висвітлюються патогенез, клінічні форми, діагностичні критерії гострого коронарного синдрому з елевацією та

без елевачії сегмента ST. Розглядаються сучасні алгоритми невідкладної допомоги, застосування антитромботичних засобів, реперфузійна терапія, вторинна профілактика. Аналізуються ускладнення, критерії ефективності лікування та ведення пацієнта у стаціонарі та після виписки. Приділяється увага мультидисциплінарному підходу та ранній реабілітації. Матеріал побудовано за сучасними клінічними рекомендаціями.

Тема 22. Функціональні методи діагностики ішемічної хвороби серця. Розглядаються основні інструментальні методи оцінки ішемії міокарда: електрокардіографія, добове моніторування, навантажувальні тести, ехокардіографія, сцинтиграфія, коронарографія. Вивчаються показання, інтерпретація результатів і обмеження кожного методу. Підкреслюється роль неінвазивної діагностики у стратифікації ризику та виборі терапевтичної тактики. Формуються практичні навички аналізу даних досліджень. Матеріал базується на чинних протоколах.

Тема 23. Вроджені клапанні вади серця. Висвітлюються основні види вроджених вад клапанного апарату серця, патофізіологічні механізми порушення гемодинаміки, клінічні прояви. Розглядаються методи діагностики: аускультация, ехокардіографія, катетеризация серця. Аналізуються сучасні підходи до консервативного ведення, показання до хірургічної корекції та спостереження в динаміці. Увага зосереджується на профілактиці інфекційного ендокардиту та серцевої недостатності. Зміст відповідає чинним клінічним рекомендаціям.

Тема 24. Основи ЕКГ-діагностики. Вивчаються принципи реєстрації та аналізу електрокардіограми, основні зубці, інтервали, сегменти, ознаки порушення ритму та провідності, гіпертрофії та ішемії міокарда. Розглядаються типові патологічні зміни при основних серцево-судинних захворюваннях. Формуються практичні навички розшифрування ЕКГ, клінічної інтерпретації та оцінки динаміки змін. Матеріал структурований відповідно до чинних клінічних протоколів і навчальних стандартів.

Тема 25. Порушення ритму серця і провідності. Розглядаються механізми виникнення, класифікація, клінічні прояви та діагностика аритмій і блокад провідної системи серця. Вивчаються методи ЕКГ-моніторингу, оцінка ризику тромбоемболій, вибір антиаритмічної та антикоагулянтної терапії. Обговорюються показання до імплантації кардіостимуляторів, дефібриляторів і проведення катетерної абляції. Приділяється увага індивідуалізації лікування. Зміст відповідає чинним клінічним рекомендаціям.

Тема 26. Хронічна серцева недостатність. Класифікація, діагностика, сучасні стратегії лікування. Аналізуються патогенез, класифікація, клінічні критерії та діагностичні методи оцінки серцевої недостатності. Розглядаються принципи лікування: нейрогуморальна блокада, застосування діуретиків, SGLT2-інгібіторів, антагоністів альдостерону, бета-блокаторів, ARNI-терапія. Висвітлюються немедикаментозні підходи, реабілітація та моніторинг пацієнтів. Підкреслюється важливість мультидисциплінарного спостереження та профілактики госпіталізацій. Матеріал відповідає чинним клінічним протоколам.

Тема 27. Кардіоміопатії. Вивчаються класифікація, етіологічні чинники та морфологічні особливості кардіоміопатій - дилатаційної, гіпертрофічної, рестриктивної, аритмогенної. Розглядаються клінічні прояви, методи діагностики, ЕКГ-та ехокардіографічні ознаки. Обговорюються підходи до лікування, профілактика ускладнень, оцінка ризику раптової серцевої смерті. Особлива увага приділяється генетичним аспектам і скринінгу родинних форм. Матеріал узгоджений із сучасними клінічними рекомендаціями.

Тема 28. Міокардити. Висвітлюються основні етіологічні чинники, патогенез і морфологічні зміни при міокардитах. Розглядаються клінічні варіанти перебігу - від

безсимптомних до тяжких форм із серцевою недостатністю та аритміями. Вивчаються методи діагностики, включно з ЕКГ, ехокардіографією, МРТ серця, біомаркерами запалення. Обговорюються принципи лікування — етіотропна, протизапальна та підтримувальна терапія, а також критерії відновлення фізичної активності після одужання.

Тема 29. Інфекційний ендокардит. Описуються особливості етіології, патогенезу та клінічної картини інфекційного ендокардиту. Вивчаються методи діагностики, роль ехокардіографії, гемокультури та лабораторних показників. Розглядаються принципи антибактеріальної терапії, показання до хірургічного лікування, профілактика тромбоемболічних ускладнень. Наголошується на важливості раннього розпізнавання захворювання для запобігання ураженню клапанів серця.

Тема 30. Перикардити. Розглядаються причини, класифікація, клінічні прояви та діагностичні ознаки гострих і хронічних перикардитів. Вивчаються критерії відмінності між ексудативним, констриктивним і адгезивним типами. Аналізуються методи лікування — протизапальна терапія, евакуація ексудату, хірургічна корекція. Особливу увагу приділено диференціальній діагностиці з ішемічною хворобою серця.

Тема 31. Соматоформна вегетативна дисфункція. Розширююча аневризма аорти. Описуються клінічні прояви, діагностика та підходи до ведення пацієнтів із соматоформними розладами вегетативної нервової системи. Розглядається необхідність виключення органічної патології серця та судин. Детально аналізуються причини, патогенез і клінічні особливості розширюючої аневризми аорти, методи візуалізації та критерії термінової допомоги. Висвітлюються основні принципи стабілізації та хірургічного лікування таких пацієнтів.

Тема 32. Легеневе серце. Вивчаються патогенетичні механізми формування легеневого серця на тлі хронічних захворювань легень. Розглядаються клінічні прояви, методи діагностики, ехокардіографічні та ЕКГ-ознаки перевантаження правих відділів серця. Аналізуються підходи до лікування - усунення гіпоксії, бронхолітична терапія, корекція легеневої гіпертензії, діуретики. Підкреслюється важливість раннього виявлення та профілактики декомпенсації.

Тема 33. Хвороби шлунка. Функціональна диспепсія. Гастрити. Дуоденіти. Розглядаються основні форми уражень слизової оболонки шлунка і дванадцятипалої кишки. Аналізуються клінічні симптоми, роль *Helicobacter pylori*, ендоскопічна та морфологічна діагностика. Висвітлюються підходи до лікування, включаючи ерадикаційну терапію, антисекреторні та гастропротекторні засоби. Підкреслюється значення модифікації способу життя та дієтичного режиму.

Тема 34. Пептична виразка шлунка і дванадцятипалої кишки. Вивчаються патогенетичні механізми виразкоутворення, клінічні ознаки та ускладнення. Розглядаються методи діагностики — ендоскопічне дослідження, визначення *Helicobacter pylori*, функціональні тести. Аналізуються принципи лікування: ерадикаційна терапія, антисекреторні препарати, цитопротектори, профілактика рецидивів. Обговорюється важливість динамічного нагляду за пацієнтами після загоєння виразки.

Тема 35. Хвороби кишок. Синдром подразненого кишківника. Хронічний коліт. Висвітлюються клінічні та патофізіологічні особливості функціональних і запальних захворювань кишечника. Розглядаються критерії діагностики синдрому подразненого кишківника, диференціація з органічними патологіями. Вивчаються принципи терапії — дієтичні рекомендації, пробіотики, спазмолітики, психоемоційна корекція. Аналізуються форми хронічного коліту, методи контролю перебігу та профілактика загострень.

Тема 36. Виразковий коліт. Хвороба Крона. Вивчаються етіологія, патогенез і клінічні особливості запальних захворювань кишечника. Описуються методи діагностики — колоноскопія, біопсія, лабораторні маркери запалення. Розглядаються сучасні стратегії лікування — аміносаліцилати, кортикостероїди, імуномодулятори, біологічна терапія. Обговорюються ускладнення, ризик дисплазії та підходи до моніторингу пацієнтів.

Тема 37. Хронічний ентерит. Целіакія. Розглядаються причини, клінічні прояви та патогенез хронічного ентериту, включно з мальабсорбційним синдромом. Вивчаються принципи діагностики, роль ендоскопії, біопсії слизової оболонки тонкої кишки, серологічних тестів при целіакії. Описуються дієтотерапія, замісна ферментна терапія, профілактика дефіцитних станів. Підкреслюється необхідність диференційної діагностики з іншими причинами хронічної діареї.

Тема 38. Хвороби підшлункової залози. Хронічний панкреатит. Вивчаються етіологія, патогенетичні механізми та морфологічні зміни при хронічному панкреатиті. Аналізуються клінічні прояви, діагностичні критерії, роль лабораторних показників та візуалізаційних методів - УЗД, КТ, МРТ, ендоскопічної ретроградної холангіопанкреатографії. Розглядаються принципи лікування: ферментна замісна терапія, знеболення, дієтичні рекомендації, усунення етіологічних чинників. Обговорюється профілактика ускладнень, у тому числі цукрового діабету та панкреонекрозу.

Тема 39. Хвороби жовчного міхура та жовчних шляхів. Розглядаються механізми утворення жовчних каменів, запальні та дискінетичні захворювання жовчовивідних шляхів. Вивчаються клінічні прояви, методи ультразвукової, лабораторної та ендоскопічної діагностики. Аналізуються принципи консервативного та хірургічного лікування жовчнокам'яної хвороби, холециститу, холангіту. Підкреслюється роль дієти, антибактеріальної терапії та контролю моторики жовчних шляхів.

Тема 40. Хвороби печінки. Гепатити. Висвітлюються класифікація, етіологія та патогенез гострих і хронічних гепатитів. Розглядаються клінічні прояви, діагностичні критерії, методи оцінки функціонального стану печінки. Обговорюються принципи лікування, включаючи противірусну, детоксикаційну, гепатопротекторну терапію. Особливу увагу приділено веденню пацієнтів із затяжним і хронічним перебігом.

Тема 41. Алкогольна хвороба печінки. Метаболічно-асоційована хвороба печінки. Вивчаються патогенез, морфологічні зміни та клінічні варіанти алкогольного ураження печінки й неалкогольної жирової хвороби. Розглядаються діагностичні підходи — визначення біомаркерів, ультразвукові та еластографічні методи. Оцінюються сучасні стратегії лікування, включаючи абстиненцію, дієтотерапію, фармакологічну корекцію та моніторинг функції печінки. Підкреслюється значення раннього виявлення пацієнтів із ризиком фіброзу.

Тема 42. Цирози печінки. Описуються етіологія, патогенез і морфологічна характеристика цирозу печінки. Аналізуються клінічні прояви, лабораторні показники, неінвазивні методи оцінки ступеня фіброзу. Розглядаються принципи лікування: усунення етіологічного чинника, підтримувальна терапія, профілактика ускладнень асцити, кровотеч, енцефалопатії. Висвітлюються критерії прогнозу та підготовка до трансплантації печінки.

Тема 43. Печінкова енцефалопатія. Розглядаються патофізіологічні механізми розвитку енцефалопатії при хворобах печінки, клінічні стадії та діагностичні критерії. Вивчаються методи нейропсихологічного тестування, роль аміаку та інших метаболічних маркерів. Аналізуються принципи лікування — корекція харчування, застосування лактулози,

рифаксиміну, контроль провокуючих факторів. Обговорюється важливість своєчасного розпізнавання субклінічних форм для запобігання декомпенсації.

Тема 44. Диференційний діагноз жовтяниць. Вивчаються основні типи жовтяниць — гемолітична, паренхіматозна, механічна. Аналізуються лабораторні показники, біохімічні маркери, інструментальні методи візуалізації жовчних шляхів. Розглядаються критерії диференціації за кольором шкіри, калу та сечі, рівнями білірубіну та ферментів. Обговорюються алгоритми діагностичного пошуку та етапи направлення пацієнта до спеціаліста.

Тема 45. Методи обстеження при захворюваннях нирок. Основні синдроми в нефрології. Розглядаються клінічні та лабораторні методи обстеження пацієнтів із патологією нирок. Вивчаються синдроми - нефротичний, нефритичний, сечовий, гіпертензивний, ниркова недостатність. Аналізуються принципи оцінки функції нирок - розрахунок швидкості клубочкової фільтрації, протеїнурія, мікроальбумінурія. Формуються навички інтерпретації результатів аналізів сечі та біохімічних показників крові.

Тема 46. Гостре ураження нирок. Вивчаються причини, патогенез і клінічні прояви гострого ураження нирок. Розглядаються стадії, критерії діагностики, методи оцінки діурезу, біохімічних змін і показників азотистого обміну. Обговорюються принципи лікування: усунення етіологічного чинника, контроль водно-електролітного балансу, медикаментозна підтримка, своєчасне застосування діалізу. Підкреслюється важливість профілактики ятрогенних форм.

Тема 47. Інфекції сечової системи. Розглядаються етіологія, класифікація та клінічні прояви інфекцій сечових шляхів — цистит, пієлонефрит, уретрит. Вивчаються методи лабораторної діагностики, бактеріологічного посіву, визначення чутливості до антибіотиків. Аналізуються принципи антибактеріальної терапії, диференційованої залежно від локалізації та тяжкості процесу. Обговорюється профілактика рецидивів та поведінкові рекомендації для пацієнтів.

Тема 48. Гломерулонефрит. Висвітлюються патогенетичні механізми, морфологічні форми та клінічні синдроми гломерулонефриту. Розглядаються методи діагностики - аналіз сечі, біохімічні показники крові, серологічні тести, біопсія нирки. Аналізуються принципи лікування - протизапальна, імуносупресивна, антигіпертензивна терапія, контроль протеїнурії. Підкреслюється значення динамічного моніторингу та профілактики хронізації процесу.

Тема 49. Хронічна хвороба нирок. Вивчаються етапи розвитку, критерії діагностики та класифікація хронічної хвороби нирок. Описуються основні фактори прогресування - гіпертензія, діабет, протеїнурія, токсичні впливи. Аналізуються принципи лікування: контроль артеріального тиску, глікемії, дієтотерапія, застосування нефропротекторних засобів. Обговорюється мультидисциплінарний підхід до ведення пацієнтів і профілактика ускладнень.

Тема 50. Хронічна ниркова недостатність. Розглядаються патофізіологічні зміни, метаболічні порушення та ускладнення при хронічній нирковій недостатності. Вивчаються критерії оцінки тяжкості, методи контролю функції нирок і лабораторні маркери. Аналізуються принципи консервативного лікування, дієтичні обмеження, корекція анемії, ацидозу, порушень мінерального обміну. Обговорюється підготовка пацієнта до діалізу та моніторинг ефективності терапії.

Тема 51. Сечокам'яна хвороба. Розглядаються етіологічні чинники, патогенез і механізми утворення конкрементів у сечовій системі. Вивчаються клінічні прояви, особливості болю, методи діагностики — ультразвукове дослідження, рентгенографія, КТ, аналіз сечі на кристалурію. Аналізуються принципи консервативного й оперативного лікування, показання

до літотрипсії. Обговорюються профілактичні заходи, включаючи раціональне харчування, питний режим і метаболічний контроль.

Тема 52. Спадкові та вроджені захворювання нирок. Вивчаються основні генетичні форми патології нирок — полікістоз, тубулопатії, аномалії розвитку. Розглядаються клінічні прояви, методи діагностики, включно з молекулярно-генетичними дослідженнями. Аналізуються особливості ведення пацієнтів, профілактика ускладнень і ниркової недостатності. Підкреслюється необхідність сімейного скринінгу та генетичного консультування.

Тема 53. Вторинні нефропатії. Розглядаються ураження нирок при системних і метаболічних захворюваннях - цукровому діабеті, подагрі, амілоїдозі, васкулітах. Вивчаються патогенетичні механізми, клінічні особливості, лабораторні й морфологічні ознаки. Обговорюються принципи лікування основного захворювання та нефропротекторна терапія. Акцент робиться на ранньому виявленні ураження нирок і запобіганні прогресуванню.

Тема 54. Ураження нирок при системних захворюваннях. Аналізуються типові нефрологічні синдроми при системному червоному вовчаку, ревматоїдному артриті, васкулітах, склеродермії. Розглядаються критерії діагностики, морфологічні зміни за результатами біопсії нирки. Вивчаються підходи до лікування - імуносупресивна, протеїнурійна, антигіпертензивна терапія. Підкреслюється важливість мультидисциплінарного ведення пацієнтів.

Тема 55. Полікістоз нирок. Тактика лікаря-терапевта. Висвітлюються етіологія, патогенез і клінічні прояви полікістозу нирок. Розглядаються методи діагностики - УЗД, КТ, МРТ, генетичні тести. Обговорюються підходи до контролю артеріального тиску, запобігання інфекціям, профілактика хронічної ниркової недостатності. Формуються принципи диспансерного спостереження та освітньої роботи з пацієнтами.

Тема 56. Вагітність та хронічна хвороба нирок. Розглядаються вплив хронічної хвороби нирок на перебіг вагітності та особливості ведення таких пацієнток. Вивчаються ризики для матері та плода, показники функції нирок, методи контролю артеріального тиску й анемії. Обговорюються особливості медикаментозного лікування під час вагітності, моніторинг у післяпологовому періоді. Підкреслюється необхідність міждисциплінарного супроводу.

Тема 57. Анемії. Висвітлюються класифікація, основні патогенетичні типи та клінічні прояви анемії. Розглядаються методи діагностики, показники еритроцитарного ростка, залізового обміну, вітамінного статусу. Аналізуються принципи етіотропного лікування - залізозамісна терапія, вітамін В12, фолієва кислота. Обговорюється профілактика анемії у групах ризику.

Тема 58. Анемії при хронічних захворюваннях. Вивчаються механізми розвитку анемії при хронічних запальних, ниркових, онкологічних і системних захворюваннях. Розглядаються діагностичні критерії, лабораторні ознаки, диференціація з дефіцитними формами. Оцінюються принципи лікування: контроль основного процесу, застосування еритропоєтину, корекція дефіциту заліза. Висвітлюється значення мультифакторного підходу.

Тема 59. Пухлини кровотворної та лімфоїдної тканини. Аналізуються клінічні прояви, класифікація, діагностика та принципи лікування гострих і хронічних лейкозів, лімфом, мієлопроліферативних синдромів. Вивчаються морфологічні, цитогенетичні та імунологічні методи дослідження. Обговорюються підходи до терапії - хіміотерапія, таргетні препарати,

трансплантація кісткового мозку. Увага приділяється спостереженню в ремісії та профілактиці інфекційних ускладнень.

Тема 60. Лімфаденопатії та паранеопластичні синдроми. Розглядаються причини збільшення лімфатичних вузлів, алгоритм діагностичного пошуку та критерії злоякісного процесу. Вивчаються клінічні прояви паранеопластичних синдромів при онкогематологічних і солідних пухлинах. Аналізуються підходи до лікування основної патології, корекції системних проявів і моніторингу ускладнень. Підкреслюється необхідність настороженості лікаря-терапевта.

Тема 61. Мієломна хвороба. Вивчаються етіологія, патогенез, клінічні особливості та діагностика множинної мієломи. Описуються лабораторні показники, візуалізаційні методи, критерії стадіювання. Розглядаються принципи лікування - хіміотерапія, таргетна терапія, підтримувальне лікування, профілактика ускладнень. Обговорюється питання якості життя пацієнтів і тривалого спостереження.

Тема 62. Порушення системи гемостазу. Аналізуються механізми згортання крові, основні види геморагічних і тромботичних порушень. Вивчаються лабораторні тести коагулограми, показники фібриногену, Д-димеру, тромбоцитів. Розглядаються принципи діагностики, лікування та профілактики геморагічних ускладнень. Підкреслюється значення індивідуального підбору антикоагулянтної терапії.

Тема 63. Синдром дисемінованого внутрішньосудинного згортання крові. Вивчаються патофізіологічні основи, клінічні фази та діагностичні критерії ДВЗ-синдрому. Розглядаються лабораторні показники коагулопатії, алгоритми інтенсивної терапії. Обговорюються методи корекції гіперкоагуляції, замісна терапія компонентами крові, усунення етіологічного чинника. Підкреслюється важливість раннього розпізнавання цього стану.

Тема 64. Лімфогранулематоз і неходжкінські злоякісні лімфоми. Описуються класифікація, морфологічні особливості, клінічні прояви та діагностика лімфом. Вивчаються методи підтвердження діагнозу — біопсія, імуногістохімічні та молекулярні дослідження. Розглядаються сучасні схеми хіміотерапії, роль променевого лікування, трансплантації кісткового мозку. Обговорюються критерії ремісії та прогнозу.

Тема 65. Побічні гематологічні ускладнення лікарської терапії (цитопенії, агранулоцитоз, тромбоцитопенія). Розглядаються механізми виникнення та клінічні прояви медикаментозно-індукованих уражень кровотворення. Вивчаються принципи моніторингу лабораторних показників під час фармакотерапії. Обговорюються алгоритми дій при виявленні ускладнень і тактика корекції лікування. Підкреслюється важливість раціонального призначення лікарських засобів.

Тема 66. Цукровий діабет. Вивчаються етіологія, патогенез, клінічні форми, діагностика та принципи лікування цукрового діабету. Розглядаються підходи до контролю глікемії, профілактики мікро- і макросудинних ускладнень. Обговорюються методи інсулінотерапії, застосування цукрознижувальних препаратів, принципи самоконтролю. Підкреслюється необхідність мультидисциплінарного ведення.

Тема 67. Хвороби щитоподібної залози. Аналізуються основні види патології - гіпотиреоз, тиреотоксикоз, вузлові форми, аутоімунний тиреоїдит. Вивчаються методи лабораторної та ультразвукової діагностики, показання до лікування тиреоїдними гормонами або антитиреоїдними засобами. Розглядаються принципи моніторингу функції залози. Наголошується на профілактиці йододефіциту.

Тема 68. Хвороби паращитоподібних залоз. Гіпо- та гіперпаратиреоз. Розглядаються патофізіологічні механізми, клінічні прояви, методи діагностики порушень обміну кальцію та фосфору. Вивчаються підходи до лікування гіперпаратиреозу, показання до хірургічного втручання, принципи замісної терапії при гіпопаратиреозі. Обговорюється профілактика ускладнень - остеопорозу, нефролітіазу, кардіоміопатії.

Тема 69. Хвороби гіпофіза і гіпоталамуса. Вивчаються основні ендокринні синдроми, пов'язані з порушенням регуляції гіпоталамо-гіпофізарної системи - гіпопітуїтаризм, гіперпролактинемія, акромегалія, синдром Кушинга. Розглядаються клінічні прояви, гормональні тести, візуалізаційні методи. Аналізуються принципи медикаментозного та хірургічного лікування, спостереження пацієнтів після операцій.

Тема 70. Хвороби наднирників. Гостра і хронічна наднирникова недостатність. Розглядаються етіологія, патогенез, клінічні прояви надниркової недостатності та гіперкортицизму. Вивчаються лабораторні критерії, методи гормонального скринінгу, проби з дексаметазоном і АКТГ. Аналізуються принципи замісної терапії, невідкладна допомога при гострій наднирниковій кризі, профілактика рецидивів.

Тема 71. Ожиріння. Метаболічний синдром. Вивчаються патогенетичні основи, критерії діагностики, клінічне значення ожиріння та метаболічного синдрому. Розглядаються методи оцінки маси тіла, індексу маси тіла, окружності талії, лабораторні маркери інсулінорезистентності. Обговорюються немедикаментозні та фармакологічні методи лікування, профілактика ускладнень і роль модифікації способу життя.

Тема 72. Ревматична лихоманка. Хронічна ревматична хвороба серця. Розглядаються етіологія, патогенез і клінічні ознаки ревматичної лихоманки та ураження клапанного апарату серця. Вивчаються критерії діагностики, роль інфекції β -гемолітичного стрептокока, серологічні тести. Аналізуються принципи лікування – антибактеріальна, протизапальна, кардіопротекторна терапія, профілактика рецидивів.

Тема 73. Набуті вади серця. Вивчаються механізми формування, клінічні прояви та діагностичні критерії мітральних, аортальних і трикуспідальних вад серця. Розглядаються методи інструментальної діагностики - ехокардіографія, рентгенографія, катетеризація серця. Аналізуються показання до медикаментозного та хірургічного лікування. Обговорюється довготривале спостереження пацієнтів.

Тема 74. Захворювання суглобів. Ревматоїдний артрит. Висвітлюються клінічні особливості, патогенез, діагностика та лікування ревматоїдного артриту. Розглядаються критерії активності, ураження позасуглобових органів, роль лабораторних маркерів - ревматоїдного фактору, анти-ССР. Обговорюються сучасні підходи до терапії - базисні препарати, біологічні агенти, реабілітація. Підкреслюється значення раннього початку лікування.

Тема 75. Системні захворювання сполучної тканини. Системний червоний вовчак. Вивчаються патогенез, імунологічні механізми та клінічні прояви системного червоного вовчака. Розглядаються лабораторні критерії - антинуклеарні антитіла, анти-DNA, комплемент. Аналізуються підходи до лікування - глюкокортикостероїди, цитостатики, антикоагулянти, біологічна терапія. Обговорюється моніторинг активності процесу та профілактика ускладнень.

Тема 76. Системні васкуліти. Вивчаються класифікація, патогенетичні механізми, клінічні прояви та морфологічні зміни при системних васкулітах. Розглядаються типові

синдроми ураження шкіри, нирок, легень, нервової системи. Аналізуються критерії діагностики, лабораторні маркери (ANCA, ANA) та методи візуалізації. Обговорюються принципи лікування – глюкокортикостероїди, цитостатики, біологічні препарати, профілактика ускладнень.

Тема 77. Системна склеродермія. Дерматоміозит. Описуються клінічні варіанти, патогенетичні механізми та імунологічні зміни при системній склеродермії та дерматоміозиті. Вивчаються ознаки ураження шкіри, м'язів, легень, нирок, серця. Аналізуються лабораторні тести, капіляроскопія, біопсія. Розглядаються підходи до лікування - імуносупресивна терапія, ангіопротектори, фізична реабілітація.

Тема 78. Подагра. Вивчаються порушення пуринового обміну, клінічні прояви гострого та хронічного подагричного артрити. Розглядаються діагностичні критерії, лабораторне визначення сечової кислоти, виявлення тофусів. Аналізуються принципи лікування — протизапальна терапія, засоби, що знижують рівень сечової кислоти, дієтичні рекомендації. Обговорюється профілактика рецидивів і ураження нирок.

Тема 79. Остеоартрит. Вивчаються патогенетичні механізми дегенеративних змін суглобового хряща, клінічні прояви та діагностичні критерії остеоартрити. Розглядаються методи інструментальної діагностики, оцінка функціонального стану суглобів. Аналізуються підходи до лікування - нефармакологічні, медикаментозні (НПЗП, хондропротектори), фізична терапія. Підкреслюється значення контролю маси тіла та корекції механічного навантаження.

Тема 80. Фіброміалгія. Сучасне розуміння, диференційна діагностика. Розглядаються сучасні уявлення про патогенез, клінічні особливості та критерії діагностики фіброміалгії. Вивчаються підходи до виключення інших причин хронічного болю. Аналізуються методи лікування — когнітивно-поведінкова терапія, фізична активність, фармакологічна підтримка. Обговорюються аспекти психоемоційного супроводу та довготривалого контролю симптомів.

Тема 81. Хвороба Шегрена. Антифосфоліпідний синдром. Вивчаються патогенез, клінічні прояви та критерії діагностики хвороби Шегрена й антифосфоліпідного синдрому. Розглядаються особливості ураження екзокринних залоз, судин, шкіри, нирок. Аналізуються лабораторні маркери — анти-SSA/SSB, антикардіоліпінові антитіла, вовчаковий антикоагулянт. Обговорюються підходи до лікування, профілактика тромбозів і акушерських ускладнень.

Тема 82. Анкілозуючий спондиліт (хвороба Бехтерева). Розглядаються етіологія, патогенез, клінічні стадії та діагностичні критерії анкілозуючого спондиліту. Вивчаються особливості ураження осевого скелета, суглобів і позасуглобових структур. Аналізуються підходи до лікування - нестероїдні протизапальні засоби, фізична терапія, біологічна терапія. Підкреслюється значення ранньої діагностики для попередження анкілозу.

Тема 83. Остеопороз. Вивчаються етіологія, фактори ризику, механізми втрати кісткової маси. Розглядаються діагностичні методи - денситометрія, маркери ремоделювання кісткової тканини. Аналізуються принципи профілактики та лікування - кальцій, вітамін D, антирезорбтивні та анаболічні засоби. Обговорюється роль фізичної активності та корекції харчування.

Тема 84. Псоріатричний артрит. Медикаментозно-індуковані ревматичні синдроми. Розглядаються клінічні особливості псоріатричного артрити, його патогенетичні механізми, діагностичні критерії та варіанти перебігу. Аналізуються принципи терапії — базисні протиревматичні засоби, біологічні препарати, реабілітаційні методи. Описуються медикаментозно-індуковані артрити, критерії їх розпізнавання й тактика відміни препаратів.

Тема 85. Рак легень. Вивчаються фактори ризику, патогенез, гістологічна класифікація й клінічні прояви раку легень. Розглядаються методи діагностики - рентгенографія, КТ, бронхоскопія, цитологічні та гістологічні дослідження. Аналізуються принципи лікування - хірургічне, променеве, хіміо- та імунотерапія. Підкреслюється значення раннього виявлення та скринінгу серед груп ризику.

Тема 86. Рак шлунка. Розглядаються епідеміологія, етіологічні фактори, патогенез і класифікація раку шлунка. Вивчаються діагностичні методи - ендоскопія, біопсія, КТ, маркери пухлинного росту. Обговорюються принципи комбінованого лікування, включно з хірургічним втручанням, хіміо- та таргетною терапією. Наголошується на профілактиці через контроль Н. pylori та харчові фактори.

Тема 87. Рак підшлункової залози. Рак кишківника. Вивчаються етіологія, клінічні прояви, діагностика та сучасні підходи до лікування злоякісних пухлин травної системи. Описуються методи візуалізації, біохімічні маркери, морфологічна верифікація. Аналізуються можливості хірургічного, хіміо- та таргетного лікування. Обговорюється роль мультидисциплінарної команди у веденні пацієнтів.

Тема 88. Злоякісні пухлини гепато-біліарної системи. Розглядаються патогенез, клініка та діагностика первинного й вторинного раку печінки, жовчного міхура, жовчних шляхів. Вивчаються методи візуалізації - УЗД, КТ, МРТ, еластографія. Аналізуються принципи лікування - резекція, абляція, хіміотерапія, таргетна терапія. Підкреслюється необхідність раннього скринінгу серед груп ризику.

Тема 89. Інтенсивна терапія і реанімація в практиці лікаря-терапевта. Вивчаються принципи надання невідкладної допомоги при критичних станах - шок, кома, гостра дихальна недостатність, серцева аритмія. Розглядаються алгоритми серцево-легеневої реанімації, моніторинг життєвих функцій, інфузійна терапія. Обговорюються особливості ведення хворих у відділенні інтенсивної терапії.

Тема 90. Синдром гострого живота в практиці лікаря-терапевта. Аналізуються причини гострого болю в животі, диференційна діагностика між хірургічними та терапевтичними захворюваннями. Розглядаються клінічні ознаки, алгоритми обстеження, показання до консультації хірурга. Обговорюються принципи невідкладної допомоги, інфузійна терапія, моніторинг стану пацієнта.

Тема 91. Особливо небезпечні інфекції. Розглядаються етіологія, клінічні прояви, діагностика та профілактика особливо небезпечних інфекцій (чума, холера, сибірка, геморагічні гарячки). Вивчаються принципи ізоляції, протиепідемічні заходи та організація інфекційного контролю. Обговорюються питання вакцинації й екстреної профілактики для медичних працівників.

Тема 92. Коми при цукровому діабеті. Вивчаються патогенез, клінічні ознаки та диференційна діагностика діабетичних ком - кетоацидотичної, гіперосмолярної, гіпоглікемічної. Розглядаються алгоритми невідкладної допомоги, принципи інфузійної терапії, корекції електролітних порушень і кислотно-основного стану. Аналізуються профілактичні заходи для запобігання рецидивам.

Тема 93. Радіаційна медицина. Вивчаються вплив іонізуючого випромінювання на організм людини, види опромінення, клінічні прояви гострої та хронічної променевої хвороби. Розглядаються методи діагностики, оцінка дозового навантаження, принципи лікування та реабілітації. Обговорюються питання радіаційного захисту медичного персоналу.

Тема 94. Актуальні питання захворювань внутрішніх органів серед військовослужбовців. Розглядаються особливості клінічного перебігу, діагностики та лікування соматичних хвороб у військових умовах. Аналізуються вплив стресу, фізичних навантажень і умов служби на серцево-судинну, дихальну, травну та ендокринну системи. Обговорюються принципи медичного спостереження, реабілітації та профілактики.

Тема 95. Основи клінічної практики у сфері психічного здоров'я (mhGAP). Вступ до програми mhGAP: цілі, структура. Основні принципи допомоги та клінічної практики. Етапи ведення ПНПР-розладів. Навички ефективної комунікації та принцип забезпечення поваги та гідності пацієнтів з ПНПР-розладами, як одні з основних принципів надання допомоги програми дії з подолання прогалин у сфері психічного здоров'я (mhGAP). Комплексний підхід до ведення пацієнтів з депресією та самоушкоджуючою/ суїцидальною поведінкою: оцінка, діагностика та ефективні втручання з використанням пакету інструментів mhGAP. Комплексний підхід до ведення пацієнтів з розладами вживання психоактивних речовин: оцінка, діагностика та ефективні втручання з використанням пакету інструментів mhGAP. Комплексний підхід до ведення пацієнтів з іншими важливими скаргами на стан психічного здоров'я: оцінка, діагностика та ефективні втручання з використанням пакету інструментів mhGAP (медично не пояснювані скарги). Психічне здоров'я в умовах гуманітарних криз: ведення гострої реакції на стрес, горя, ПТСР. Комплексний підхід до ведення пацієнтів з психозом: оцінка, діагностика та ефективні втручання з використанням пакету інструментів mhGAP. Комплексний підхід до ведення пацієнтів з епілепсією: оцінка, діагностика та ефективні втручання з використанням пакету інструментів mhGAP. Комплексний підхід до ведення дитячих та підліткових психічних та поведінкових розладів: оцінка, діагностика та ефективні втручання з використанням пакету інструментів mhGAP. Підтримка та залучення родини. Комплексний підхід до ведення пацієнтів з деменцією: оцінка, діагностика та ефективні втручання з використанням пакету інструментів mhGAP.

Тема 96. Іспит з оволодіння практичними навичками. Визначення рівню оволодіння практичними навичками, передбаченими сертифікатною освітньою програмою, атестаційною комісією за результатом виконання слухачами трьох пакетів завдань та / або клінічних кейсів.

Тема 97. Співбесіда зі спеціальності. Визначення рівню теоретичної підготовки слухачів атестаційною комісією за результатами співбесіди за змістом сертифікатної освітньої програми за результатом відповідей слухачів на три контрольних запитання з білетів.

Тема 98. Оголошення рішення атестаційної комісії. Дебрифінг. Завершення циклу.

КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ, МЕТОДИКА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Оцінювання результатів включає поточний контроль знань та вмінь слухачів у межах тематики освітнього заходу, за допомогою якого проводять оцінку рівню оволодіння теоретичним матеріалом та/або практичними навичками під час навчання, та підсумкову атестацію атестаційною комісією, яка включає іспит з оволодіння практичними навичками та співбесіду зі спеціальності. Оцінювання ґрунтується на:

- ✓ принципах академічної доброчесності;
- ✓ забезпеченні доступності і прозорості критеріїв, правил і процедури оцінювання результатів навчання;
- ✓ забезпеченні дотримання принципів об'єктивного оцінювання та подоланні елементів суб'єктивізму;

- ✓ підвищенні мотивації слухачів до систематичного засвоєння програмного матеріалу та активної роботи впродовж усього періоду навчання, переорієнтації їхніх цілей з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, вмінь та навичок;
- ✓ систематизації знань, їх активному засвоєнню, формуванню навичок застосування отриманих знань в умовах власної клінічної практики;
- ✓ забезпеченні відкритості контролю;
- ✓ розвитку творчого мислення та підвищенні ефективності освітньої діяльності науково-педагогічних працівників.

На початку навчання викладач зобов'язаний надати вичерпну інформацію про види оцінювання, терміни та форми їх проведення, шкали оцінювання, які використовуються, та ознайомити аудиторію з переліками контрольних запитань та програмних практичних навичок, прикладами тестових та клінічних завдань тощо.

Шкала оцінювання результатів тестування під час поточного контролю знань та вмінь слухачів в межах тематики заходу шляхом тестування та/або розв'язання клінічних завдань – **традиційна чотирирівнева** (5 – відмінно, 4 – добре, 3 – задовільно, 2 – незадовільно), при чому рівні мають таке тлумачення:

- ✓ «відмінно» – 95% правильних відповідей та більше;
- ✓ «добре» – 85-94% правильних відповідей;
- ✓ «задовільно» – 75-84% правильних відповідей;
- ✓ «незадовільно» – 74% та менше правильних відповідей.

Вихідний контроль знань та вмінь слухачів в межах тематики заходу (атестація) проводиться у вигляді **іспиту з оволодіння практичними навичками та співбесіди зі спеціальності**, під час яких атестаційна комісія оцінює оволодіння слухачами теоретичної та практичної підготовки та готовність слухачів до самостійної клінічної практики за спеціальністю заходу, при цьому використовується **традиційна, чотирирівнева (5 – відмінно, 4 – добре, 3 – задовільно, 2 – незадовільно) шкала оцінювання**, а при оцінці теоретичної підготовки в ході співбесіди зі спеціальності та іспиту з оволодіння практичними навичками рівні мають таке тлумачення:

- ✓ «відмінно» – слухач володіє теоретичним матеріалом у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами: дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує практичні завдання та досконало володіє практичними навичками та вміннями;
- ✓ «добре» – слухач знає зміст теми та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними без додаткових запитань, вирішує всі практичні завдання, демонструє достатній рівень оволодіння практичними навичками та опанування програмних компетентностей, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках;
- ✓ «задовільно» – ставиться слухачу на основі його знань всього змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння, при цьому слухач спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує завдання та виконує практичні навички, відчуваючи складнощі у складних випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно;
- ✓ «незадовільно» – виставляється у випадках, коли знання і вміння слухача не відповідають вимогам оцінки «задовільно».

За результатами іспиту з оволодіння практичними навичками та співбесіди за спеціальності ставить **узагальнену оцінку** за традиційною чотирирівневою шкалою оцінювання, яка затверджується атестаційною комісією та вноситься у відповідну відомість. На підставі узагальненої оцінки **атестаційна комісія приймає рішення** щодо присвоєння /

підтвердження звання лікаря-спеціаліста або спеціаліста чи щодо відмови у присвоєнні / підтвердженні звання лікаря-спеціаліста або спеціаліста за спеціальністю освітнього заходу. Слухачі, яким рішенням атестаційної комісії присвоєне / підтверджене звання лікаря-спеціаліста чи спеціаліста, отримують **сертифікат** встановленого зразка. Слухачі, яким рішенням атестаційної комісії відмовлено у присвоєнні / підтвердженні звання лікаря-спеціаліста чи спеціаліста, а також у випадку невиконання умов договору про надання освітніх послуг, відраховується наказом по університету з видачею відповідної **довідки з зазначенням причини відрахування**. Рішення атестаційної комісії може бути оскаржене у встановленому чинним законодавством порядку.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчально-методичне забезпечення програми заходу розробляється профільною кафедрою медичного факультету та формує навчально-методичний комплекс, який включає:

- ✓ завірений у встановленому порядку примірник цієї програми;
- ✓ банк тестових завдань та/або клінічних завдань для поточного контролю знань та вмінь слухачів;
- ✓ перелік контрольних запитань для співбесіди зі спеціальності;
- ✓ перелік практичних навичок та / або клінічних завдань для іспиту з оволодіння практичними навичками;
- ✓ навчально-методичні посібники та іншу літературу (у разі наявності);
- ✓ база даних кейсів стимуляційних задач, результатів інструментальних та лабораторних досліджень.

ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Для забезпечення належної якості навчального процесу місце проведення заходу БПР має бути обладнане:

- ✓ мультимедійним проектором та екраном;
- ✓ персональним комп'ютером викладача з доступом до мережі Інтернет;
- ✓ WiFi-роутером для забезпечення доступу до мережі Інтернет слухачам;
- ✓ загальним медичним обладнанням та інструментарієм;
- ✓ тренувальними фантомами та спеціальним обладнанням в межах тематики заходу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА, ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти діагностики та лікування / за ред. В.М. Коваленка, О.С. Сичова, Л.Г. Воронкова (та інш). 7-ме видання, перероблене і доповнене. Київ: Четверта хвиля, 2024. 432 с.
2. John William McEvoy et al., ESC Scientific Document Group , 2024 ESC Guidelines for the management of elevated blood pressure and hypertension: Developed by the task force on the management of elevated blood pressure and hypertension of the European Society of Cardiology (ESC) and endorsed by the European Society of Endocrinology (ESE) and the European Stroke Organisation (ESO), European Heart Journal, Volume 45, Issue 38, 7 October 2024, Pages 3912–4018, <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehae178>

3. Ревматологія: національний підручник / за ред. В. М. Коваленка, О. М. Поворознюка. – Київ: МОРІОН, 2020. – 672 с.
4. Гематологічні захворювання в клінічній практиці: навчальний посібник/Бульда В.І., Дзедман М.І., Родіонова І.О.- Київ: МЕДКНИГА, 2022. -196с.
5. Невідкладні стани в клініці внутрішньої медицини: навчальний посібник / І.М. Скрипник, Н.П. Приходько, О.Шапошник. - Київ: МЕДИЦИНА, 2024. – 335 с.
6. Клінічна оцінка, діагностичне й прогностичне значення результатів лабораторних досліджень. Частина 4. Пульмонологія: навчальний посібник / Катеренчук І.П. – Київ: МЕДКНИГА, 2022. – 124 с.
7. Основи діагностики, лікування та профілактики основних ендокринних захворювань: навчальний посібник/ Л.В. Журавльова, О. Кривоносова. – Київ: МЕДКНИГА, 2024. – 444 с.
8. Фармакотерапія ендокринних захворювань. Книга 2. Хвороби ендокринних залоз: навчальний посібник / Тронько М.Д, Большова О.В., Ховака В.В.. – Київ: МЕДКНИГА, 2024. – 316 с.
9. Внутрішні хвороби: навчальний посібник, друге видання доповнене і перероблене /за редакцією Якименко О.О. – Київ: Олді+, 2023, 548.
10. Практичний посібник з внутрішньої медицини. Частина 2: навчальний посібник / за ред. Пасечко Н.В., Яреми Н.І. – Київ, 2022. – 432 с.
11. Клінічні рекомендації з терапії. Частина 1: навчальний посібник/ за ред. Пасечко Н.В. – Київ, 2024. – 368 с.
12. Christiaan Vrints et al. ESC Scientific Document Group , 2024 ESC Guidelines for the management of chronic coronary syndromes: Developed by the task force for the management of chronic coronary syndromes of the European Society of Cardiology (ESC) Endorsed by the European Association for Cardio-Thoracic Surgery (EACTS), European Heart Journal, Volume 45, Issue 36, 21 September 2024, Pages 3415–3537, <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehae177>
13. Isabelle C Van Gelder et al., ESC Scientific Document Group , 2024 ESC Guidelines for the management of atrial fibrillation developed in collaboration with the European Association for Cardio-Thoracic Surgery (EACTS): Developed by the task force for the management of atrial fibrillation of the European Society of Cardiology (ESC), with the special contribution of the European Heart Rhythm Association (EHRA) of the ESC. Endorsed by the European Stroke Organisation (ESO), European Heart Journal, Volume 45, Issue 36, 21 September 2024, Pages 3314–3414, <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehae176>
14. 2023 ESC Guidelines for the management of acute coronary syndromes: Developed by the task force on the management of acute coronary syndromes of the European Society of Cardiology (ESC), European Heart Journal, Volume 45, Issue 13, 1 April 2024, Page 1145, <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehad870>
15. Paul A. Heidenreich, Biykem Bozkurt, David Aguilar, Larry A. Allen, et al. 2022 AHA/ACC/HFSA Guideline for the Management of Heart Failure: A Report of the American College of Cardiology/American Heart Association Joint Committee on Clinical Practice Guidelines <https://doi.org/10.1161/CIR.0000000000001063/>
16. Sigrun Halvorsen et al., ESC Scientific Document Group , 2022 ESC Guidelines on cardiovascular assessment and management of patients undergoing non-cardiac surgery: Developed by the task force for cardiovascular assessment and management of patients undergoing non-cardiac surgery of the European Society of Cardiology (ESC) Endorsed by the European Society of Anaesthesiology and Intensive Care (ESAIC), European Heart Journal, Volume 43, Issue 39, 14 October 2022, Pages 3826–3924, <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehac270>
17. François Mach et al., ESC Scientific Document Group , 2019 ESC/EAS Guidelines for the management of dyslipidaemias: lipid modification to reduce cardiovascular risk: The Task Force for the management of dyslipidaemias of the European Society of Cardiology (ESC) and European Atherosclerosis Society (EAS), European Heart Journal, Volume 41, Issue 1, 1 January 2020, Pages 111–188, <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehz455>

18. Alexander R Lyon et al., ESC Scientific Document Group, 2022 ESC Guidelines on cardio-oncology developed in collaboration with the European Hematology Association (EHA), the European Society for Therapeutic Radiology and Oncology (ESTRO) and the International Cardio-Oncology Society (IC-OS): Developed by the task force on cardio-oncology of the European Society of Cardiology (ESC), European Heart Journal, Volume 43, Issue 41, 1 November 2022, Pages 4229–4361, <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehac244>
19. Angela H E M Maas et al., Cardiovascular health after menopause transition, pregnancy disorders, and other gynaecologic conditions: a consensus document from European cardiologists, gynaecologists, and endocrinologists, European Heart Journal, Volume 42, Issue 10, 7 March 2021, Pages 967–984, <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehaa1044>

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
АНОТАЦІЯ.....	10
ОПИС ПРОГРАМИ.....	10
НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН.....	16
ЗМІСТ ПРОГРАМИ.....	19
КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ, МЕТОДИКА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ	31
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	33
ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	33
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА, ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ	33
ЗМІСТ	35